

Projektbeskrivelse

INTEGRATION AF NYDANSKERE PÅ ARBEJDSMARKEDET – HVAD VIRKER?

Arbejdsløsheden blandt nydanskere¹ er væsentlig højere end blandt andre grupper i samfundet. Pr. 1. januar 2006 var arbejdsløsheden blandt indvandrere fra ikke vestlige lande på 13 pct. og 6 pct. for deres efterkommere. Dette skal sammenlignes med arbejdsløsheden for danskere, som var på 3 pct. (Personalestyrelsen 2007). Sammenlignet med andre har nydanskere endvidere en lav erhvervsfrekvens (andelen af personer i alderen 16-64 år, som står til rådighed for arbejdsmarkedet) samt en lav beskæftigelsesfrekvens (andelen af befolkningen i aldersgruppen 16-64 år, som er i beskæftigelse).²

Skønt manglen på arbejdskraft i det danske samfund har medført, at flere nydanskere end tidligere er kommet ind på arbejdsmarkedet, er de høje arbejdsløshedstal for gruppen hverken tilfredsstillende for den enkelte arbejdsløse eller for samfundet som helhed. For nydanskere kan arbejdsløshed medføre følelsesmæssige, sociale, sundhedsmæssige og økonomiske problemer. For samfundet er arbejdsløshed forbundet med økonomiske omkostninger. Dertil kommer, at marginalisering af visse grupper på arbejdsmarkedet kan føre til polarisering i den danske befolkning.

En relativ stor del af de indvandrere, der modtager kontanthjælp, indgår ikke i statistikkerne som ledige, fordi de er under aktivering eller uddannelse eller har andre problemer end ledighed. Til et af disse problemer hører sygdom, f.eks. psykosomatiske symptomer og apati, som er forbundet med, at mange har opgivet at få et bedre liv.

Den høje arbejdsløshed og lave erhvervs- og beskæftigelsesfrekvens blandt nydanskere varierer alt efter, hvilke nydanskere der er tale om. Det samme gør årsagen til arbejdsløsheden, som f.eks. kan skyldes den lokale arbejdsmarkedsstruktur, dårlig tilpasning mellem de udbudte og de efterspurgte kompetencer, mangel på kompetencer, manglende incitament, ugunstige helbredsmæssige og sociale forhold, problemer med anerkendelse af udenlandske uddannelser, fordomme og manglende viden, sproglige og kulturelle barrierer samt direkte, indirekte og oplevet diskrimination.

Væsentlige barrierer for beskæftigelse kan også være knyttet til ”systemet”, det vil sige måden, hvorpå kommunerne griber integration og arbejdsanvisning an. Dette kan skyldes mangel på

¹ Betegnelsen ”nydanskere” bruges om indvandrere, som kommer fra ikke vestlige lande, samt deres efterkommere. I Danmark bor der 330.525 nydanskere. Heraf er 230.599 indvandrere, mens 99.926 er efterkommere af indvandrere (Personalestyrelsen 2007).

² Erhvervsfrekvensen for indvandrere er på 56 pct. og for efterkommere på 64 pct. Dette skal ses op mod 80 pct. for andre danskere. Beskæftigelsesfrekvensen udgør for indvandrere 49 pct. og for efterkommere 61 pct. Dette skal ses op mod 77 pct. for andre danskere (Personalestyrelsen 2007).

ressourcer og politisk prioritering, uklar organisering i og af forvaltningerne, uhensigtsmæssige arbejdsgange og -metoder i jobcentre samt specifikke problemer i de enkelte sager eller med den enkelte sagsbehandling.

Manglende forståelse for kulturel forskellighed og tilstedeværelsen af fordomme blandt både nye og gamle danskere kan også udgøre en barriere for, at nydanskere kommer i beskæftigelse. En ny ph.d. afhandling viser, hvordan ledige nydanske kvinder med somalisk baggrund jævnligt henvises til uddannelsen som social- og sundhedsassistent, fordi sagsbehandlerne mener, at uddannelsen som social- og sundhedshjælper er et område, hvor kvinderne allerede har kompetencer fra deres eget liv, og derfor kan træde direkte ind. Mange af kvinderne ser imidlertid ikke arbejdet som social- og sundhedsassistent som en kvalitetsforbedring af deres liv, men blot som en udvidelse af den servicefunktion, de allerede varetager i deres egne familier, og de drømmer i stedet om at gennemføre en mellemlang uddannelse. Derfor oplever nogle af kvinderne sagsbehandlingen som en nedvurderende behandling, der bekræfter dem i, at der ikke er plads til dem på arbejdsmarkedet. Dette sker ikke mindst, hvis kvinderne bærer tørklæde.³

Et andet eksempel på at nydanskernes ønsker om beskæftigelse har brudt med danske fordomme, stammer fra en rapport⁴ om mandlige nydanskernes uddannelsesmønstre, som viser, at forholdsvis mange unge nydanske mænd sammenlignet med etniske danske ønsker at uddanne sig inden for kvindedominerede områder, så som uddannelsen til køkkenassistent, frisør og social- og sundhedsassistent. Rapporten fortæller, at de unge nydanske mænd giver udtryk for, at de ikke opfatter disse uddannelser som specielt kvindeprægede, idet de pågældende jobs ofte varetages af mænd i f.eks. de mellemøstlige lande.

Barrierer for integration af nydanskere på arbejdsmarkedet kan være af meget forskellig karakter og befinde sig på mange forskellige niveauer. Barrierer findes således også på de arbejdspladser, som skal ansætte nydanskerne. Det kan være i form af manglende virksomhedspolitik på området, manglende viden om hvad det vil indebære at ansætte nydanskere eller tilstedeværelsen af fordomme og modvilje hos såvel ledelse som medarbejdere.

Endelig er det ikke uvæsentligt, at integration af nydanskere på arbejdsmarkedet foregår i en større samfundsmæssig kontekst, hvor nydanskere dagligt ser og hører sig selv diskuteret i medierne på måder, som mange oplever som misforstået og diskriminerende. Mange spørger f.eks., hvor længe de skal blive ved med at blive registreret og optræde i statistikkerne som ”efterkommere”, når de er født og opvokset i Danmark. Det store fokus på nydanskere i medierne medvirker ikke blot til at skabe fordomme hos de etniske danskere om nydanskere, men også til at nydanskere danner billeder af de etniske danskere, herunder de etniske danskeres syn på nydanskere samt de etniske danskeres vilje til at integrere nydanskere i samfundet.

Både den offentlige og den private sektor har i de sidste mange år gennemført og iværksætter løbende en lang række initiativer og projekter, der har til formål at inkludere nydanskere på arbejdsmarkedet. En del af initiativerne virker efter hensigten, men det er langt fra alle. Og hvad der virker er ikke entydigt.

Rapporter, der sammenligner kommunernes integrationsindsatser, viser, at en række kommuner gør det bedre end andre, men rapporterne kan ikke fortælle præcist hvorfor, det vil sige hvilke typer af tiltag og metoder, som bedst hjælper nydanskere ind på det danske arbejdsmarked. Fag-

³ Christina Bækkelund Jagd viser f.eks., hvordan dansksomaliske kvinders hovedtørklæde medvirker til, at de stilles færre og mindre gode uddannelses- og jobmuligheder i sigte (Jagd 2007).

⁴ LG Insight, 2007. Uddannelsesmønstret blandt mandlige nydanskere. Belyst ved valg, værdier og normer. Udgivet af Ministeren for Ligestilling.

folk, som arbejder med integration af nydanskere på arbejdsmarkedet, peger på, at faktorer som politisk vilje og fokus i kommunerne samt indarbejdelse af integrationssspørgsmål i alle dele af forvaltningen er vigtigt. Endvidere peger de på, at det at ”møde den enkelte hvor han eller hun er” og individuel ”håndholdt” behandling (f.eks. mentorordninger) som noget af det, som virker bedst. Der findes imidlertid meget lidt nedskrevet viden om, hvad det vil sige i praksis. Det kan være sprogundervisning, efteruddannelse, opkvalificering, løntilskud, mentorordninger, praktikordninger, bearbejdning af myter og fordomme, coaching og kompetenceafklaring via særlige spørgeteknikker og systemer osv. Metodernes succes afhænger af det menneske, som skal i arbejde. F.eks. vil den metode, der kan give arbejde til en ung mandlig efterkommer, ikke nødvendigvis kunne hjælpe en ældre ufaglært kvinde.

Projekterne og rapporterne om integration af nydanskere på arbejdsmarkedet er utallige. Konsulentvirksomheden Rambøll Management har opgjort antallet af videnscentre, der producerer viden inden for integrationsområdet, til over 30. I år har flere aktører desuden iværksat evalueringer af, hvad der virker. På grund af områdets kompleksitet er det imidlertid svært at sige noget generelt. Desuden er der stort behov for, at den viden og de erfaringer, som ligger i de forskellige projekter, kommer ud til de aktører, som til dagligt arbejder med udfordringerne, det vil sige i jobcentrene, på arbejdspladserne, i foreningerne og så videre.

Projektidé

Idéen med projektet er at diskutere og skabe større klarhed over, hvilke teknologier i form af systemer, metoder og tilgange der er mest effektive til at integrere ledige nydanskere på arbejdsmarkedet. Dette med respekt for områdets kompleksitet og de meget forskellige omstændigheder og forudsætninger, som præger den enkelte nydanskers situation.

Projektet skal vurdere, hvad der skal til for, at integrationen af nydanskere på arbejdsmarkedet, kan varetages mest hensigtsmæssigt. Projektet kan se på de forskellige niveauer fra det nationale, over det kommunale og det organisatoriske til det individuelle. Bl.a. kan projektet se på betydningen af de nationale rammebetingelser, det kommunalpolitiske engagement, organiseringen i forvaltningerne, jobcentrenes systemer samt de enkelte sagsbehandlers metodiske tilgange. Med udgangspunkt i praksis skal projektet give bud på, hvilke forhold og teknologier der på de forskellige niveauer bedst bidrager til, at flere nydanskere kommer i arbejde.

Det endelige projekts resultat skal formidles til de aktører, som til dagligt arbejder med integration, herunder jobcentrene samt private og offentlige virksomheder og institutioner. Endvidere skal projektets resultat formidles til lokale og nationale politikere samt de embedsmænd, som arbejder med området.

Selve projektproduktet kan udgøres af en rapport, der giver et overblik over, hvad der virker, samt eventuelt en debatpakke med gode råd til kommunerne og jobcentrene om, hvilke rammebetingelser der skal være tilstede, og hvordan de bedst gebærder sig, når de skal hjælpe nydanskere i arbejde. Projektets resultat kan eventuelt også præsenteres på en konference.

Hovedspørgsmålet, som projektet skal besvare, er:

- Hvilke rammebetingelser, metoder og tilgange fremmer bedst integration af nydanskere på arbejdsmarkedet?

Arbejdsspørgsmål i projektet er:

- Hvordan definerer vi ”integration på arbejdsmarkedet” (hvad indebærer vellykket integration på arbejdsmarkedet?)
- Hvordan definerer vi ”nydanskere”? Giver det mening at opdele og/eller afgrænse gruppen?

- Er der særlige metoder og systemer, som synes at virke bedre end andre, når nydanskere skal ind på arbejdsmarkedet?
 - Hvad er baggrunden for de gode projekters succes?
- Hvilke rammebetingelser skal være på plads, for at jobcentrene bedst muligt kan integrere nydanskere på arbejdsmarkedet?
- Hvilke systemer, tiltag og metoder skal være på plads, for at sagsbehandlere bedst muligt kan hjælpe nydanskere i job?
- Hvad skal der være tilstede for, at de private konsulenter bedst muligt kan bidrage til integrationen af nydanskere på arbejdsmarkedet?
- Hvad skal der til for, at både private virksomheder og offentlige arbejdspladser tager imod og fastholder nydanskere?
- Hvilken rolle spiller fordomme og diskriminering?
 - Er der indbygget uhensigtsmæssige kulturelle dimensioner i arbejdsformidlings-systemet?
- Hvilken rolle spiller reelle kulturelle forskelle?

Målgruppe og formidling

Projektets målgruppe er personer, som i det daglige beskæftiger sig med integration af nydanskere på arbejdsmarkedet, herunder både praktikere, politikere og embedsmænd.

Projektets slutprodukt formidles til målgrupperne og medierne. Der vil både i forbindelse med afholdelse af en midtvejs-workshop samt offentliggørelse af slutproduktet blive taget kontakt til nyhedsmedierne og fagmedierne.

Resultaterne fra projektet vil endvidere blive formidlet i følgende medier, som Teknologirådet betjener sig af som standard:

Teknonyt

Teknologirådets elektroniske nyhedsbrev med korte nyheder annoncerer aktiviteter i alle Teknologirådets projekter for en kreds af abonnenter.

Fra rådet til tinget

Nyhedsbrev til Folketinget, pressen med flere, der udsendes, når projektet afsluttes, med en opsummering af de vigtigste problemstillinger.

TeknologiDebat

Det er muligt at sætte fokus på emnet i TeknologiDebat, når projektet er godt i gang.

www.tekno.dk

Der oprettes en projekthjemmeside med en kort præsentation af projektet og links til relevante dokumenter. Hjemmesiden opdateres løbende.

Metode

Med baggrund i viden og praktiske erfaringer skal en arbejdsgruppe på 7-8 fagfolk bidrage med eksempler på, hvilke metoder og tiltag, der kan hjælpe nydanskere i arbejde.

Undervejs i processen skal der afholdes en workshop med deltagelse af flere aktører, som i det daglige er beskæftiget inden for området. Workshopen skal diskutere et foreløbigt udkast til en rapport.

På baggrund af workshopen og de forudgående diskussioner skal gruppen senere diskutere og vurdere, hvilke metoder og tiltag, der virker bedst, når det gælder om at få nydanskere i arbejde,

herunder hvilke rammebetingelser, der skal være til stede for, at metoderne og tiltagene kan sættes i værk.

Resultatet af projektet skal beskrives i et produkt, der efterfølgende kan bruges af arbejdsmarkedets aktører. Produktet kan bestå af en række anbefalinger eller gode råd til, hvordan jobcentre og de offentlige såvel som private arbejdspladser bedst bidrager til integrationen af nydanskere på arbejdsmarkedet. Det kan eventuelt også bestå i en debatpakke og en konference.

Organisation

Der nedsættes en tværfaglig arbejdsgruppe bestående af praktikere og forskere med indgående kendskab til integration af nydanskere på arbejdsmarkedet.

Projektet ledes af Ulla Holm Vincentsen.

Kilder

- Beskæftigelsesministeriets hjemmeside, <http://www.bm.dk/sw19380.asp>
- Christina Bækkelund Jagd, 2007, Medborger eller modborger? Dansksomaliernes kamp for at opbygge en meningsfuld tilværelse i det danske samfund – gennem et arbejde. Ph.d. afhandling. Institut for Antropologi, KU.
- Personalestyrelsen og Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2007, Kortlægning af indvandrere og efterkommeres ansættelsesmønstre.
- AKF, 2007, Benchmarking af integrationen i kommunerne målt ved udlændinges beskæftigelse 1999-2004, AKF Forlaget.